

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»
Навчально-науковий інститут
міжнародних відносин та національної безпеки
Кафедра історії ім. проф. М.П. Ковальського**

Світлана Годжал

**ІСТОРІЯ КРАЇН АЗІЇ,
АФРИКИ ТА ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ
(СЕРЕДНІ ВІКИ)**

**Методичні вказівки для студентів спеціальності
032/ В9 Історія та археологія,
ОПП «Історія та археологія»
денної форми навчання**

**Острог
2026**

*Рекомендовано до друку рішенням кафедри історії
ім. проф. М.П. Ковальського протокол № 7 (від 16.01.2026 р.).*

*Затверджено до друку на засіданні науково-методичної ради
Національного університету «Острозька академія» протокол № 3
(від 22.01.2026 р.)*

Рецензенти:

Марчук В.С., кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії ім. проф. М.П. Ковальського.

Разиграєв О.В., доктор історичних наук, доктор гуманістичних наук в галузі історії (PhD in History, Університет Марії Кюрі-Скłodовської у м. Люблін (Польща)), професор кафедри всесвітньої історії Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Г 59 Годжал С.С.

Історія країн Азії, Африки та Латинської Америки (середні віки): методичні вказівки для студентів спеціальності 032/ В9 Історія та археологія, ОПП «Історія та археологія» (денної форми навчання). Острог, 2026. 56 с.

DOI: 10.25264/22.01.2026

Методичні вказівки «Історія країн Азії, Африки та Латинської Америки (середні віки)» присвячені ключовим питанням розвитку традиційних суспільств Сходу та доколумбової Америки у період V-XV ст. Розглянуто процеси формування середньовічних імперій, трансформацію соціально-політичних структур та релігійно-культурні особливості регіонів. Окреслено специфіку східного феодалізму, розвиток трансконтинентальних торговельних шляхів та історичне значення цивілізацій майя, ацтеків та інків.

Методичні вказівки містять рекомендації для підготовки до практичних /семінарських занять та індивідуального навчально-дослідного завдання, термінологічний словник (основні категорії), розширений список рекомендованих джерел та літератури, а також зразки питань та завдань для підсумкового контролю.

Для студентів спеціальності 032/ В9 Історія та археологія, аспірантів, викладачів та всіх, хто цікавиться історією неєвропейських цивілізацій та специфікою розвитку світової історії в добу Середньовіччя.

ЗМІСТ

Вступ	4
Структура дисципліни	6
Тематика лекційних занять	9
Тематика та плани практичних занять	12
Практикум	32
Порядок оцінювання результатів навчання	43
Зразки завдань підсумкового контролю (екзамен)	47
Рекомендована література	48
Перелік питань для підготовки до екзамену	50
Політики курсу	53

I. ВСТУП

Навчальна дисципліна «Історія країн Азії, Африки та Латинської Америки» є ключовим складником освітньо-професійної програми «Історія та археологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Мета курсу – системне вивчення історичних закономірностей становлення, еволюції та трансформації державно-правових систем, а також соціально-економічного розвитку цих регіонів від епохи Середньовіччя до Новітнього часу.

Дисципліна розкриває унікальну специфіку історичного розвитку країн Азії, Африки та Латинської Америки, яка суттєво відрізняється від європейської моделі. Курс акцентує увагу на динаміці взаємодії місцевих цивілізацій із зовнішніми впливами, включаючи наслідки колоніальної політики, процеси деколонізації та формування сучасної державності. Вивчення цього матеріалу сприяє інтеграції регіональних історичних процесів у глобальний контекст, розширюючи науковий світогляд здобувачів освіти.

Навчальна програма забезпечує фундаментальну теоретико-практичну та науково-методичну підготовку, що дозволяє студентам виконувати професійні завдання аналітичного характеру в сучасному інформаційному середовищі. Дисципліна тісно взаємодіє з такими освітніми компонентами, як «Історія Стародавнього Сходу», «Історія країн Західної Європи та Північної Америки», «Історія міжнародних відносин» та «Історія країн Центральної і Східної Європи», що забезпечує комплексний підхід до розуміння світової історії.

Метою навчальної дисципліни є формування у студентів-істориків глибокого та системного розуміння ключових тенденцій історичного розвитку країн Азії, Африки та Латинської Америки. Курс спрямований на комплексний аналіз внутрішньо-політичних, соціально-економічних та зовнішньополітичних процесів у цих регіонах від Середньовіччя до сучасності.

Завданнями курсу «Історія країн Азії, Африки та Латинської Америки» є сформувати у студентів:

Загальні компетентності:

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство у розвитку суспільства, техніки і технологій.

Фахові (спеціальні) компетентності:

СК1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами у минулому та сучасності;

СК10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

Результати навчання

У результаті навчання слухачі зможуть:

- розуміти контекст, причини та наслідки ключових історичних подій, що відбувалися в країнах Азії, Африки та Латинської Америки. Це включає аналіз факторів, що сприяли виникненню та розвитку місцевих цивілізацій, колоніальній експансії, національно-визвольним рухам і формуванню сучасних держав, а також уміння використовувати ці знання в професійній діяльності;

- опанувати ключові терміни, що описують середньовічні державні, релігійні та соціальні структури Азії, Африки та Латинської Америки, розрізняти та правильно застосовувати ці поняття, порівнюючи історичний розвиток різних регіонів;

- вести дискусії з історичних питань, пов'язаних з цими регіонами, презентувати власні дослідження та аргументовано обговорювати їх, ефективно співпрацювати з іншими для аналізу історичних проблем.

- аналізувати загальні та унікальні риси розвитку Азії, Африки та Латинської Америки в середні віки, визначати фактори, що формували культурне та етнічне розмаїття (наприклад, торгівля, релігійні рухи), виявляти повагу до різних культурних цінностей та світоглядів, сформованих історичним процесом.

II. СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ

№	Тема дисципліни	Вид навчального заняття	Самостійна робота	Обов'язкове читання	Контрольні заходи
1	Вступ до навчальної дисципліни «Історія країн Азії, Африки і Латинської Америки». Середньовічний Китай	Лекція (4 год.) Семінарське заняття (4 год.)	Опрацювати рекомендовану літературу до теми, підготуватися до семінарського заняття (5 год.)	Див. список основної та додаткової рекомендованої літератури	Усне опитування. Письмове опитування
2	Середньовічна Японія	Лекція (2 год.)	Опрацювати рекомендовану літературу до теми (3,5 год.)	Див. список основної та додаткової рекомендованої літератури	Усне опитування. Письмове опитування
3	Середньовічна Індія	Семінарське заняття (2 год.)	Опрацювати рекомендовану літературу до теми, підготуватися до семінарського заняття (4 год.)	Див. список основної та додаткової рекомендованої літератури	Тести, доповіді, дискусія на семінарському занятті

4	Середньовічна Корея	Лекція (2 год.)	Опрацювати рекомендовану літературу до теми (3,5 год.)	Див. список основної та додаткової рекомендованої літератури	Перевірка знань під час екзамену.
5	Великий степ у середні віки	Лекція (2 год.) Семінарське заняття (4 год.)	Опрацювати рекомендовану літературу до теми, підготуватися до семінарського заняття (4 год.)	Див. список основної та додаткової рекомендованої літератури	Тести, доповіді, дискусія на семінарському занятті
6	Араби в період середньовіччя	Лекція (2 год.) Семінарське заняття (2 год.)	Опрацювати рекомендовану літературу до теми, підготуватися до семінарського заняття (3,5 год.)	Див. список основної та додаткової рекомендованої літератури	Тести, доповіді, дискусія на семінарському занятті
7	Арабо-мусульманський халіфат	Лекція (2 год.)	Опрацювати рекомендовану літературу до теми (3,5 год.)	Див. список основної та додаткової рекомендованої літератури	Перевірка знань під час екзамену.
8	Османська імперія	Лекція (2 год.), Семінарське заняття (2 год.)	Опрацювати рекомендовану літературу до теми, підготуватися до семінарського заняття (4 год.)	Див. список основної та додаткової рекомендованої літератури	Тести, доповіді, дискусія на семінарському занятті

9	Східна Африка в період середньовіччя	Лекція (2 год.)	Опрацювати рекомендовану літературу до теми (3,5 год.)	Див. список основної та додаткової рекомендованої літератури	Перевірка знань під час екзамену
10	Середньовічний Судан	Лекція (2 год.)	Опрацювати рекомендовану літературу до теми, підготуватися до семінарського заняття (3,5 год.)	Див. список основної та додаткової рекомендованої літератури	Тести, доповіді, дискусія на семінарському занятті
11	Доколумбові цивілізації Латинської Америки.	Лекція (4 год.) Семінарське заняття (4 год.)	Опрацювати рекомендовану літературу до теми, підготуватися до семінарського заняття (5 год.)	Див. список основної та додаткової рекомендованої літератури	Тести, доповіді, дискусія на семінарському занятті
12	Контрольнa робота	Семінарське заняття (2 год.)	Підготуватися до КР (5 год.)	Див. список основної та додаткової рекомендованої літератури	Тести, визначення, розширені питання
13	Екзамен	Екзамен	Підготуватися до екзамену	Рекомендована література до семінарських занять та лекцій	Тести, визначення, розширені питання

III. ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Вступ до навчальної дисципліни «Історія країн Азії, Африки і Латинської Америки». Середньовічний Китай (4 год.)

Структура дисципліни. Характеристика, мета та завдання курсу. Об'єкт та предмет вивчення. Результати вивчення дисципліни. Специфіка термінології: поняття «Схід», «несвітові цивілізації», «традиційне суспільство». Проблема періодизації Середньовіччя для країн Азії, Африки та Латинської Америки. Дискусії навколо теорії «східного феодалізму» та азійського способу виробництва. Джерельна база та стан наукової розробки курсу. Роль регіонів у формуванні глобальних торговельних та культурних зв'язків доколумбової доби.

Особливості державності та соціально-політичного розвитку Китаю. Династії Суй і Тан: «золота доба» китайської цивілізації, реформи державного управління та системи наділів. Соціально-економічні трансформації в епоху Сун: розвиток міст, технологічні винаходи та економічне піднесення. Ідеологічні основи суспільства: конфуціанство, неоконфуціанство, даосизм та буддизм. Монгольське завоювання та панування династії Юань. Визвольна боротьба та встановлення династії Мін. Зовнішня політика: Великий шовковий шлях та морські експедиції Чжен Хе. Культурна спадщина середньовічного Китаю.

Тема 2. Середньовічна Японія (2 год.)

Етапи японського середньовіччя. Державні реформи Тайка та система «ріцурьо». Роль імператора (Тенно) у політичній системі. Формування стану самураїв та кодексу Бусідо. Боротьба кланів Тайра та Мінамото. Встановлення системи сьогунату (Камакура, Муроматі). Релігійний синкретизм: синтоїзм та буддизм. Відсіч монгольським заванням та концепція «камікадзе». Особливості японського феодалізму.

Тема 3. Середньовічна Корея (2 год.)

Період Трьох держав (Когурьо, Пекче, Сілла). Об'єднання країни під владою Сілла та вплив танського Китаю. Держава Корьо: адміністративний устрій, розвиток буддизму та книгодрукування. Монгольське панування та опір загарбникам. Заснування династії Чосон: конфуціанські реформи, створення корейського алфавіту (Хангиль). Соціальна структура суспільства: стан янбанів.

Тема 3. Великий степ у середні віки (2 год.)

Природно-географічний фактор розвитку степових цивілізацій. Тюркський каганат: розквіт та поділ. Хазарський каганат та Волзька Булгарія. Утворення Монгольської імперії Чингісхана: військова організація та адміністративна система (Яса). Улуси Монгольської імперії: Золота Орда, Держава Хулагуїдів, Чагатайський улус. Феномен «Рах Mongolica» та функціонування Великого шовкового шляху.

Тема 4. Араби в період середньовіччя (2 год.)

Аравійський півострів напередодні появи ісламу: кочові бедуїни та осіле населення. Соціально-економічна криза в Аравії у VI ст. Життя та діяльність пророка Мухаммада. Виникнення ісламу: основні догмати та п'ять стовпів віри. Хіджра та створення першої мусульманської громади (умми) в Медині. Об'єднання Аравії під прапором нової релігії.

Тема 5. Арабо-мусульманський халіфат (2 год.)

Правління «праведних халіфів». Арабські завоювання та формування величезної імперії. Халіфат Омеядів: централізація влади, арабізація та ісламізація. Прихід до влади Аббасидів. «Золота доба» ісламського халіфату: розквіт Багдада. Соціально-економічний устрій: система землеволодіння (ікта). Розпад халіфату на незалежні емірати. Культурний синтез та внесок арабів у світову науку.

Тема 6. Османська імперія (2 год.)

Утворення Османської держави в Малій Азії. Військово-ленна система та яничарський корпус. Завоювання на Балканах.

Падіння Константинополя (1453 р.) та кінець Візантії. Перетворення держави на імперію трьох континентів. Політичний устрій: султан та диван. Релігійна політика: система міллетів. Роль Османів у протистоянні Сходу та Заходу.

Тема 7. Східна Африка в період середньовіччя (2 год.)

Прибережні міста-держави (Кілва, Момбаса, Занзібар) та їх участь у торгівлі в басейні Індійського океану. Формування культури та мови суахілі. Християнська Ефіопія: династії Аксуму та Загве. Соломонова династія та боротьба з мусульманськими султанатами. Архітектурні пам'ятки: скельні храми Лалібели.

Тема 8. Середньовічний Судан (2 год.)

Транссахарська торгівля як фактор державотворення. Імперія Гана: «країна золота». Велич імперії Малі: паломництво Манси Муси та роль Тімбукту як наукового центру. Піднесення держави Сонгаї. Політичний устрій та ісламізація еліт Суданського регіону. Цивілізація Канем-Борну. Організація влади та економіки.

Тема 9. Доколумбові цивілізації Латинської Америки (4 год.)

Особливості розвитку мезоамериканських цивілізацій. Міста-держави Мая: ієрогліфічна писемність, астрономія, календарна система. Ацтекська імперія: військова деспотія, соціальна стратифікація, релігія та ритуали. Імперія інків (Тауантінсую): державний соціалізм, система доріг, вузлове письмо (кіпу). Економіка: терасне землеробство та іригація. Захід цивілізацій напередодні Конкісти.

IV. ТЕМАТИКА ТА ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття № 1-2

Тема 1. Середньовічний Китай (4 год.)

План

1. Китай в період правління династії Тан.
2. Імперія Сун.
3. Китай в період монгольського завоювання.
4. Правління династії Мін.
5. Манчжурське завоювання та його наслідки.

Основні терміни та поняття:

Ван, Венянь, Дань, Му, цзедуши, цзин цзи, конфуціанство, гуй, добрі люди, цзайсян, Тан люй шу, цянь, чань, лі, курултай, організація «Білий лотос».

Методичні рекомендації до практичного заняття

Під час розгляду першого питання необхідно звернути увагу на основні чинники, які сприяли приходу до правління Лі Юаня та становлення танської династії (618-907). Охарактеризуйте внутрішню та зовнішню політику Лі Юаня. Вкажіть, які дії імператора заклали основи до розквіту китайської економіки (розподіл земельних наділів, система оподаткування, тощо), розвиток політичного та культурного життя. Соціальна структура населення правління танської династії була сформована та чітко структурована. Кожний соціальний прошарок мав свої права та обов'язки, а на вершині соціальної драбини був імператор. Позитивне значення для правової системи китайського суспільства мало прийняття Тан люй шу – кодекс правових норм. Проаналізуйте, яким чином змінилася зовнішня політика протягом правління династії Тан щодо Тюркського каганату, Кореї, Японії, Тибету, Індії, В'єтнаму. Визначте, яку роль у становленні міжнародних зв'язків відіграла дипломатія. Важливим елементом життя китайського суспільства була культура,

релігія. Необхідно виокремити причини через які династія Тан поступово втрачає управлінські позиції, чому настає династична криза та відбуваються селенські повстання, внаслідок чого до влади приходять династія Сун.

Готуючи друге питання, варто звернути увагу на те, які причини спонукали до утвердження династії Сун. Чому внутрішня політика імператорів династії Сун називалась «зміцненням стовбура і ослабленням гілок» і як це відобразилося на розвитку імперії. Окресліть, які заходи проводилися для централізації влади. У чому відрізнялася зовнішня політика імператорів династії Сун від їх попередників та які це мало наслідки. Проаналізуйте реформаторський рух у 30-80-х роках XI ст. Опишіть нові тенденції в розвитку економіки у XI-XIII ст. та культурний розвиток Китаю у цей період.

У процесі підготовки третього питання необхідно виокремити основні причини, які призвели до падіння династії Сун та завоювання Китаю монголами. Назвіть основні етапи становлення династії Юань. Вкажіть, як різниця в менталітеті завойовників та завойованих вплинула на симбіоз державного утворення. Які проблеми постали перед монгольськими завойовниками у державному управлінні державою? Проаналізуйте шляхи вирішення цих проблем. Поясніть, які напрями фінансової політики монголів сприяли погіршенню економічної ситуації. Який вплив на занепад економічного життя правління династії Юань мали природні явища? Чому постало та які функції були в організації «Білий лотос»? Покажіть основні складові селянських повстань та антимонгольських рухів.

Під час підготовки четвертого питання зверніть увагу на причини, через які Чжу Юаньчжан став засновником династії Мін (1368-1644). Зверніть увагу на економічні реформи Чжу Юаньчжана, зокрема на заборону зовнішньої торгівлі та його дії щодо землекористування. Зазначте, що він зробив у зв'язку з централізацією влади, проаналізуйте основні зміни державного управління.

Під час розгляду п'ятого питання визначте причини, які сприяли завоювання Китаю маньчжурами. Вкажіть, чому не вдалося зберегти китайську державність та які форми опору загарбникам застосовувались, хто очолював повстанців.

Охарактеризуйте позитивні та негативні наслідки маньчжурського завоювання та вплив на історію Китаю в подальшому.

Питання для самоконтролю:

1. Як, коли і чому в Китаї утвердилась імператорська форма правління?
2. Чому важливе місце в економічному житті займало землеробство? Охарактеризуйте систему землекористування середньовічного Китаю.
3. Яким чином торговельні шляхи сприяли розвитку економіки?
4. В чому полягала особливість релігійної ситуації в Китаї?
5. Окресліть роль селянства в економічному житті країни.
6. Вкажіть, що таке політика «самоізоляції» та які наслідки вона мала для розвитку Китаю?

Література та джерела:

1. Рубель В.А. Історія Середньовічного Сходу. Тематична Хрестоматія. Київ, 2002. 624 с.
2. Рубель В.А. Історія Середньовічного Сходу. Київ, 2002. 370 с.
3. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації. Соціокультурний розвиток людства. Київ: Либідь, 1996. 358 с.
4. Кіктенко В. О. Нарис історії українського китаєзнавства. Київ : Видавництво Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАНУ, 2002. URL: <https://oriental-studies.org.ua/wp-content/uploads/2016/01/966-02-2570-9.pdf>
5. Іржавська А. П., Терещенко Т. В. Колоніалізм на традиційному Сході (XVII–XX ст.): навч.-метод. посіб. Черкаси, 2016. 100 с.
6. Капранов С. В. Світло і тіні династії Мін (до 650-річчя заснування). URL: <https://sinologist.com.ua/kapranov-s-v-svitlotini-dynastiyyi-min-650-richchya-zasnuvannya/>
7. The Cambridge History of China. Vol. 3 : Sui and T'ang China, 589–906 AD / ed. by D. Twitchett, J. K. Fairbank. Cambridge : Cambridge University Press, 1979. 850 p.

Семінарське заняття № 3

Тема 2. Середньовічна Індія (2 год.)

План

1. Політична історія Індії VI–XII ст.
2. Середньовічне індійське суспільство: кастова система.
3. Делійський султанат (1206–1526).

Основні терміни та поняття:

Аббаб, брахмани, варна, вакф, вішнуїзм, індуїзм, ваїзм, каста, карма, кшатрії, раджа, раджути, саті, танка, урасі, ши.

Методичні рекомендації для підготовки до семінарського заняття

Під час підготовки першого питання варто звернути увагу на особливості політичного устрою держав на території Індії та на формування етнічних груп, зокрема раджапутів, які відіграли важливу роль у становленні індійської держави. Вкажіть, яким чином релігійні вірування вплинули на становлення державності та соціально-економічний устрій. Необхідно окреслити основні етапи розвитку та/або занепаду таких державних утворень як імперія Гуптів, держава Харши, держави півдня Індостану (Чалук'ї, Паллави, Чоли), держави Гурджара-Пратіхарів, Раштракутів та Палів, Делійський султанат, тощо.

У процесі підготовки другого питання необхідно звернути увагу на особливості соціального та економічного розвитку на території Індії. Так, в основі соціальної структури була варно-кастова система, за якою суспільство поділялось на чотири касты. Першою кастою вважалися брахмани (жерці), другою – кшатрії (воїни), третьою – вайш'ї (землероби, торговці, ремісники), четверто, і відповідно, найнижчою були шудри (залежні люди). Варто виокремити наслідки такого поділу суспільства для розвитку держави, оцінити негативні та позитивні сторони для науки та економіки країни, тощо. Важливим фактором побудови суспільства та держави була релігія. Економічно багатий регіон Індостану мав унікальну соціальну структуру, однак не зміг протистояти цим завоюванню з боку сусідів.

У третьому питанні треба розкрити чому арабо-мусульмани завоювали територію Індостану, які чинники цьому сприяли,

чому варнова система негативно вплинула на такі завоювання. Проаналізуйте політичну історію Делійського султанату, зовнішню та внутрішню політику султанів. Яким чином на політичну та економічну ситуацію в султанаті впливали «ножиці цін», купівля-продаж коней, завоювання Тамерлана. Вкажіть на події, які передували поваленню Делійського султанату та перетворення його на «Імперію Великих Моголів».

Питання для самоконтролю:

1. Яким чином географічне становище, природні ресурси та суперетнічний склад населення вплинули на політичний то соціально-економічний устрій країн Індостану періоду середньовіччя?
2. Проаналізуйте релігійний складник як визначного фактора соціальної структури населення.
3. Чому арабо-мусульманські завоювання виявились вдалими і які чинники цьому сприяли (варново-кастова система, особливості релігійної ситуації, тощо)?
4. Варни та касты: схожості, відмінності, особливості та традиції.
5. Проаналізуйте розвиток науки та культури відповідно до релігійних вірувань та соціальної структури населення.
6. Вкажіть на категорії товарів, які становили імпорт та експорт у середньовічній Індії.

Література та джерела:

1. Рубель В.А. Історія Середньовічного Сходу. Тематична Хрестоматія. Київ, 2002. 624 с.
2. Рубель В.А. Історія Середньовічного Сходу. Київ, 2002. 370 с.
3. Логвиненко І. А., Логвиненко Є. С. Вплив варно-кастової системи на шлюбно-сімейні відносини в Індії: історико-правовий вимір. Право і безпека. 2025. № 1 (96). С. 119–130. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2025.1.10>. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/entities/publication/5fd6b7de-aa9a-4793-8337-7eff8d074878>
4. Thapar R. Early India: From the Origins to AD 1300. Berkeley : University of California Press, 2004. 586 p. URL: <https://archive>.

org/details/romila-thapar-history-of-early-india-from-the-origins-to-ad-1300

5. Stein B. A History of India. 2nd ed. Oxford : Wiley-Blackwell, 2010. 468 p. URL: <https://www.furkatingcollege.edu.in/wp-content/uploads/2021/05/A-History-of-India-2nd-ed.pdf>

Семінарське заняття № 4

Тема 3. Великий степ у середні віки (2 год.)

План

1. Великий степ на початку середньовіччя.
2. Монгольська Імперія (1206–1388).
3. Монголія після епохи «великих завоювань».
4. Інституційний та духовний фундамент монгольської державності: законодавство, релігійна політика та кочові традиції

Основні терміни та поняття:

Байшень («люди довгої волі»), Велика Яса, каган (хакан, хан), кешик, курултай, обох, орда, улус, чжуншунлін, шад.

Методичні рекомендації

для підготовки до семінарського заняття

При підготовці першого питання необхідно звернути увагу на те як природні умови та клімат вплинули на соціальний та політичний устрій державних утворень у степу в період середньовіччя. Окресліть політичну історію таких державних утворень як протодержава Сяньбі, каганат Жужанів, Великий каганат та інші держави тюркютів, Хозарського каганату, каганату кок-тюрків, Уйгурський каганат, держави Бохай та держави киданів, Чжурчженської імперії Цзінь.

У другому питанні варто вказати на основні чинники, які сприяли створенню монгольської імперії. Охарактеризуйте роль Чингісхана у створенні держави та організації влади, зазначте особливості державного управління, соціальної структури населення та економічного розвитку. Яким чином завоюницькі походи Чингісхана відбилися на його зовнішній та внутрішній політиці. Вкажіть, як розвивались події після смерті Чингісхана та як це відобразилось на Монгольській імперії. Чи можемо вважати Золоту Орду правонаступницею Монгольської імперії?

У третьому питанні проаналізуйте наскільки «епоха великих завоювань» вплинула на монголів як етнос. Вкажіть на причини (зокрема кліматичні), які сприяли зміні релігійних вірувань монголів на користь ламаїзму. Серед державних утворень того періоду виокремлюють державу маньчжурів (пізніше імперія Цинь) та Джурнгарське (Ойратське) ханство – охарактеризуйте політичну історію, державний устрій та соціально-економічний розвиток.

При підготовці четвертого питання проаналізуйте «Велику Ясу» як інструмент подолання племінного сепаратизму та встановлення загальноімперського порядку через жорстку дисципліну й захист власності. Дослідіть інституційну роль ямської гоньби, використання пайцз та десятикової системи в організації не лише армії, а й усього суспільства. Окресліть еволюцію духовного життя від тенгріанства до політики віротерпимості та надання пільг духовенству, що стало підґрунтям стабільності «Рах Mongolica». Особливу увагу необхідно приділити Курултаю як механізму легітимації влади, специфіці статусу жінки в кочовому соціумі та формуванню еліти на засадах меритократії й особистої відданості.

Питання для самоконтролю:

1. Вкажіть, які реформи і коли проводив Чингісхан? Які їх наслідки?
2. Яким чином завойовницька політика відобразилась на монгольському етносі?
3. Татаро-монголи та монголи: синоніми, антоніми, один етнос?
4. Охарактеризуйте військову організацію орди.
5. Розкажіть про соціально-економічний устрій Монгольської імперії.

Література та література:

1. Рубель В.А. Історія Середньовічного Сходу. Тематична Хрестоматія. Київ, 2002. 624 с.
2. Рубель В.А. Історія Середньовічного Сходу. Київ, 2002. 370 с.
3. Лимаренко Д. Монгольська імперія. Філадельфія, 1978.

4. Крадін М. М. Кочові товариства (Проблеми формування держав). *Сходознавство*. 2009. № 45–46. С. 102–115. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kradin_Mykola/Problemy_formatsiinoi_kharakterystyky_kochovykh_suspilstv.pdf

5. Бубенок О.Б. Дискусія навколо «кочових цивілізацій» (термінологічний аспект). *Східний світ*. 2014 № 3. С. 5–14.

6. Войтович Л. Нащадки Чингіз-хана: вступ до генеалогії Чингізидів-Джучидів. Львів, 2004. 248 с.

7. Morgan D. *The Mongols*. Oxford, 1986.

8. Spuler B. *History of the Mongols*. Berkeley; Los Angeles, 1972.

Семінарське заняття № 5

Тема 4. Араби в період середньовіччя (2 год.)

План

1. Аравія в доісламський період.
2. Зародження ісламу та створення загальноарабської держави.
3. Коран як джерело до вивчення арабського світу в період середньовіччя.

Основні терміни та поняття:

Аллах, візир, газават, джизья, джихад, закят, Аль-Каба, кадї, Коран, сунна, улеми, халїф, халїфат, харадж, шарїат, шиїти.

Методичні рекомендації

для підготовки до семінарського заняття

При розгляді першого питання необхідно встановити взаємозв'язок між політичною історією розвитку краю та кліматичними змінами, вказати на залежність між цими процесами. Важливо проаналізувати причини, які були сприятливими та несприятливими для створення єдиного державного утворення в Аравії. Вкажіть на зміну зовнішньої політики відносно до правителів та їх інтересів.

При підготовці другого питання варто акцентувати увагу на роль ісламу у створенні загальноарабської держави як основного консолідуючого фактору. Прослідкуйте за змінами політичної історії арабо-мусульманського халїфату за правління перших (праведних) халїфів, халїфату Омейядів (Дамаський ха-

ліфат), халіфату Аббасидів (Багдадський халіфат) та соціально-економічного розвитку цих державних утворень. Зазначте, які причини сприяли прийняття ісламу як загальнодержавної релігії. Поясніть значення священних місць для кожного мусульманина та як це відбилося на створенні держави.

Третє питання дозволяє проаналізувати Коран як джерело до вивчення арабського світу періоду середньовіччя. Зокрема, Коран регламентував не лише духовне життя мусульманина, а й матеріальне, був джерелом права та догматом державного управління. Таким чином, можна прослідкувати взаємозалежність між соціальним устроєм, традиціями та культурою й основними догматами Корану.

Питання для самоконтролю:

1. Чому християнство не стало об'єднавчою релігією в арабському світі?
2. Які функції виконувало відомство Диван-ал-Барид?
3. Яка відмінність між сунітами та шиїтами?
4. Які надбання арабської культури та науки є популярними у сучасному світі?
5. Назвіть обов'язки жінки/чоловіка/дитини відповідно до Корану.

Література та джерела:

1. Рубель В.А. Історія Середньовічного Сходу. Тематична Хрестоматія. Київ, 2002. 624 с.
2. Рубель В.А. Історія Середньовічного Сходу. Київ, 2002. 370 с.
3. Іслам в Україні: історія і сучасність. Київ : ДУМУ «Умма», 2016. 264 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Yakubovych_Mykhailo/Islam_v_Ukraini_istoriia_i_suchasnit.pdf
4. Коран. Переклад смислів українською мовою / Переклад М. Якубович. Київ, 2016. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/7373/1/Koran.pdf>
5. Kennedy, H. The Prophet and the Age of the Caliphates : The Islamic Near East from the 6th to the 11th Century. 3rd ed. London : Routledge, 2015. 402 p. URL: https://archive.org/details/prophetageofcali0000kenn_n8u3

Семінарське заняття № 6
Тема 5. Османська імперія (2 год.)

План

1. Формування Османської держави та турецькі завоювання XIV-XV ст.
2. Османська імперія в епоху могутності: внутрішня та зовнішня політика.
3. Османської імперії: від могутності до напівколонії (XVII – початок XVIII ст.).

Основні терміни та поняття:

Акче, башибузуки, бейлик, диван, еялет, кануні, мюсселем, пронії, рейя, санджак, сіпахи, тімар, фірман, яничари.

**Методичні рекомендації
для підготовки до семінарського заняття**

При підготовці першого питання перш за все необхідно охарактеризувати географічне та геополітичне становище, кліматичні умови Малої Азії. Зверніть увагу на політичну історію Конійського султанату сельжуків, який пізніше розпався на бейлики. Власне, Османська імперія зародилася на основі Османського бейлику. Важливо простежити етногенез турків-османів. Проаналізуйте шлях становлення незалежності Османської держави та правління османських султанів Орхана, Мурада I та Баязида I. Охарактеризуйте внутрішню політику, соціально-економічне становище та зовнішню, в основному, військову політику. Вкажіть, яким чином турецькі завоювання XIV-XV ст. вплинули на розвиток Османської держави.

У другому питанні необхідно розкрити особливості внутрішньої політики Османської імперії, дати характеристику особливостям суспільства, вказати на причини цих відмінностей (географія, релігія, традиції, тощо). Вкажіть, яким чином законодавчі акти Сулеймана I вплинули на соціально-економічне становище країни. Зверніть увагу на військово-територіальну експансію та європейську політику Османської імперії у період могутності.

У третьому питанні необхідно розповісти про те, яким чином державний релігійно-політичний апартеїд став каталізатором

та основою боротьби поневолених народів проти османського панування. Охарактеризуйте правління Селіма II та Мурада III. Зазначте, яку роль у занепаді османської державності відіграла традиція щодо іноземок у гаремах правителів. Вкажіть на інші причини занепаду могутності Османської імперії, зокрема послаблення центральної влади та посилення сепаратизму, тощо.

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте аграрні відносини в Османській імперії у XVI.
2. На які категорії поділялось населення відповідно до соціальної структури населення? Чому?
3. Назвіть дату, коли Константинополь був підкорений турками-османами? Яку військову хитрість використали завойовники, щоб зайти в місто?
4. Хто із султанів мав титул «султана двох континентів, хана двох морів»?
5. Яким чином «революція цін» та Великі географічні відкриття вплинули на Османську імперію?

Література та джерела:

- 1.Рубель В.А. Історія Середньовічного Сходу. Тематична Хрестоматія. Київ, 2002. 624 с.
2. Рубель В.А. Історія Середньовічного Сходу. Київ, 2002. 370 с.
3. Іналджик Галіль. Османська імперія: класична доба (1300-1600). Київ, 1988. (або інше перевидання).
4. Кримський А. Історія Туреччини. Київ; Львів, 1996.
5. Саїд Е. Орієнталізм. Київ, 2001. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Said_Edward/Orientalizm/
6. Срібняк І., Дудар Р. Збройні сили Османської імперії (XIV – початок XIX ст.): історія розвитку, структура, бойові кондиції. Київ, 2018. 50 с.
7. Сходознавство і візантологія в Україні в іменах: біобібліографічний словник / упор. Е.Г. Циганкова, Ю.М. Кочубей та ін. Київ, 2011. 260 с.
8. Хаутала Р. Католицькі місіонери в імперії монголів (XIII–XIV ст.). Східний світ. 2013. № 2-3. С.74–80.

9. Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн у 2 т. Київ, 1998. Т.2. 608 с.

10. Finkel C. Osman's Dream: The History of the Ottoman Empire. New York : Basic Books, 2005. 660 p. URL: <https://archive.org/details/osmansdreamstory0000fink>

Семінарське заняття № 7

Тема 6. Середньовічна Африка: Судан (2 год.)

План

1. Країни Західного Судану в період середньовіччя (Гана, Малі, Сонгай)

2. Ефіопське царство в період середньовіччя.

Основні терміни та поняття:

Амхара, баджеронд, бубу, геез, даба, негус.

Методичні рекомендації

для підготовки до семінарського заняття

У першому питанні варто охарактеризувати зародження та розвиток перших державних утворень Західної Африки. Зокрема, прослідкуйте політичну історію таких державних об'єднань як Гана, Малі, Сонгай (Гао) та Канем-Борну. Розкрийте особливості соціально-економічного розвитку цих країн, внутрішню та зовнішню політику, роль релігії у житті населення, політичну історію, тощо. Визначте роль імпорту та експорту у трансформації державних перетворень, вкажіть основні товари цих операцій.

У другому питанні варто звернути увагу на початки ефіопської державності, а саме ролі Ягбиа-Цийон та Амде-Цийон у цьому процесі. Вкажіть на передумови становлення династії правителів – Соломонідів. Чому вони так себе називали? Зазначте, яким чином строката поліетнічність та багатокультурність впливали на розвиток Ефіопської держави і яким чином правителю Іясу I вдалося домогтися процвітання країни. Зазначте особливості соціальної структури та політичної ієрархії, роль рабовласництва в економічному житті країни. Охарактеризуйте основні причини занепаду Ефіопського царства та послідовну

політику самоізоляції, яка захистила державу від колоніальної європейської політики.

Питання для самоконтролю:

1. Вкажіть, які товари були предметом експорту/імпорту держави Гани.
2. Хто із правителів Малі здійснив паломництво до Мекки? Які наслідки це мало для Мекки?
3. Чому Томбукту в XIV ст. стає релігійним та інтелектуальним центром Західного Судану?
4. Охарактеризуйте роль царя в Ефіопській державі.
5. У чому особливість монолітних церков Лалібели?

Література та джерела:

1. Рубель В.А. Історія Середньовічного Сходу. Тематична Хрестоматія. Київ, 2002. 624 с.
2. Рубель В.А. Історія Середньовічного Сходу. Київ, 2002. 370 с.
3. Висоцький О.Ю., Ставченко С.В. Африканістика: курс лекцій. Дніпро: Інновація, 2024. 300 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Vysotskyi_Oleksandr/Afrykanistyka_kurs_lektsii.pdf
4. The Travels of Ibn Battuta, AD 1325–1354 / ed. by H. A. R. Gibb. Vol. 4. London : Hakluyt Society, 1994. URL: <https://ia802907.us.archive.org/8/items/travels-of-ibn-battuta/The%20Travels%20of%20Ibn%20Battuta-1325%E2%80%931354-Volume-IV.pdf>

Семінарське заняття № 8

Тема 7. Цивілізації Мезоамерики (2 год.)

План

1. Цивілізація ольмеків.
2. Цивілізація майя.
3. Держава ацтеків.

Основні терміни та поняття:

Ахау, акведук, кодекс, конкістадори, Мезоамерика, Теночтітлан, чинампа, Чичен-Іца, колосальні голови, культ ягуара, ритуальна гра в м'яч, жрецтво, календар майя.

Методичні рекомендації для підготовки до семінарського заняття

При підготовці першого питання необхідно звернути увагу на цивілізацію ольмеків як «материнську культуру» Мезоамерики. Слід окреслити територію поширення та основні центри розвитку (Сан-Лоренсо, Ла-Вента, Трес-Сапотес). Особливу увагу варто приділити монументальному мистецтву ольмеків, насамперед знаменитим базальтовим колосальним головам, а також релігійним уявленням (культ ягуара, елементи шаманізму). Необхідно охарактеризувати ранні форми писемності та календаря, зародження пірамідального будівництва й ритуальних майданчиків для гри в м'яч. Важливо показати, яким чином культурна спадщина ольмеків була успадкована майя та ацтеками, а також зазначити, що відсутність письмових джерел і наслідки іспанської конкісти призвели до втрати значної частини знань про цю цивілізацію.

При підготовці другого питання слід зосередитися на політичній історії та культурному розвитку цивілізації майя. Необхідно окреслити періодизацію історії майя (докласичний, класичний, посткласичний періоди), особливості політичної організації міст-держав, роль правителів (ахау) та жрецтва. Важливо розкрити досягнення майя у сфері писемності, астрономії, математики та календарних систем, а також охарактеризувати релігійні вірування і міфологію. Окремо слід зазначити вплив іспанської конкісти на занепад традиційної культури майя та знищення значної частини кодексів.

У третьому питанні варто проаналізувати особливості формування та розвитку держави ацтеків. Необхідно охарактеризувати політичну систему, звернувши увагу на виборність верховного правителя та поєднання в його руках функцій воєначальника, верховного судді й жерця. Слід розглянути соціальну структуру суспільства, економічний розвиток, систему данини, роль землеробства і торгівлі, зокрема використання чинамп. Аналізуючи культуру ацтеків, важливо згадати власну систему освіти, писемність і літературні пам'ятки. Окрему увагу необхідно приділити релігійним уявленням та масовим людським жертвоприношенням, з'ясувавши їх причини й роль у подальшій долі ацтекської держави під час іспанського завоювання.

Питання для самоконтролю:

1. Які спільні та відмінні риси мали цивілізації ольмеків, майя та ацтеків?
2. У чому полягає значення ольмеків як «материнської культури» Мезоамерики?
3. Розкрийте основні гіпотези причин занепаду класичної цивілізації майя.
4. Проаналізуйте спільні та відмінні риси календарних систем народів Мезоамерики.
5. Яким чином іспанська конкіста вплинула на розвиток та зникнення цивілізацій Мезоамерики?

Література та джерела:

1. Рубель В. Історія цивілізацій Доколумбової Америки. Київ, 2005. 504 с.
2. Холод О. Соціальні комунікації Імперії інків: діахронний і холістично-квантовий аналіз. *Соціальні комунікації: теорія і практика / Social Communications: Theory and Practice*. 2025. Т. 17, № 1. С. 11–40. DOI: <https://doi.org/10.51423/2524-0471-2025-17-1-1>. URL: <https://new.comteka.com.ua/index.php/journal/article/view/198>
3. Мальшина К.В. Вивчення цивілізації майя в історіографії кінця XIX-XX ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. Запоріжжя. 2004. Вип. XVIII. С. 226-231. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/historySciWorks/18/18/malshina.pdf>
4. Столярчук Н. Світоглядно-естетичні засади художньої культури давніх мезоамериканців. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2020. Т. 23. № 11. С. 14-24. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1566>
5. Кряжев П.В. Посади генерал-губернатора та віце-короля у колоніальній Бразилії. Проблеми всесвітньої історії. 2017. № 2. С. 80–85.
6. The Cambridge History of the Native Peoples of the Americas. Vol. 2 : Mesoamerica / ed. by R. E. W. Adams, M. J. MacLeod. Cambridge : Cambridge University Press, 2000. 1044 p.
7. Lynch J. Latin America between colony and nation. Palgrave Macmillan, 2001. URL: <https://books.google.com.ua/books?i>

d=sb2JDAAAQBAJ&pg=PR5&hl=uk&source=gbps_selected_pages&cad=3#v=onepage&q&f=false

Семінарське заняття № 9

Тема 7. Цивілізації Анд та іспанська конкіста (2 год.)

План

1. Імперія інків.
2. Іспанська конкіста в Латинській Америці.
3. Наслідки конкісти для корінного населення та цивілізацій Латинської Америки.

Основні терміни та поняття:

Кечуа, кіпу, койя, конкістадори, Куско, Мачу-Пікчу, сапа інка, Тауантінесуї, міта, інті, віце-королівство, енком'єнда, демографічна катастрофа, культурний синтез.

Методичні рекомендації

для підготовки до семінарського заняття

При підготовці першого питання необхідно зосередитися на особливостях формування та розвитку імперії інків (Тауантінесуї). Слід окреслити географічне розташування держави в Андах, її територіальні межі та адміністративний поділ. Важливо розкрити систему влади, роль сапа інки та правлячої еліти, а також соціальну організацію суспільства. Окрему увагу слід приділити господарству інків (терасне землеробство, іригація, ремесла), трудовій повинності (міта), розвитку дорожньої та поштової системи. Необхідно підкреслити специфіку культури інків, зокрема відсутність писемності у звичному розумінні та використання вузлової системи кіпу, а також досягнення в галузі астрономії, медицини та архітектури (Куско, Мачу-Пікчу).

При розкритті другого питання слід проаналізувати причини та перебіг іспанської конкісти в Латинській Америці. Важливо охарактеризувати передумови європейської експансії, роль технічної переваги, хвороб та внутрішніх суперечностей у державах корінних народів. Особливу увагу слід приділити завоюванню імперії інків Франсіско Пісарро, полону та страти Атауальпи, а також встановленню іспанської колоніальної адміністрації. Необхідно пояснити, чому порівняно невеликі за

чисельністю загони конкістадорів змогли підкорити розвинену цивілізацію.

У третьому питанні варто зосередитися на аналізі наслідків конкісти для корінного населення та цивілізацій Анд. Слід охарактеризувати демографічні втрати, руйнування традиційних соціальних структур, знищення релігійних культів і культурної спадщини. Важливо розглянути впровадження колоніальних інститутів (енком'єнда, віце-королівства), процеси християнізації та формування культурного синтезу. Доцільно проаналізувати довготривалі наслідки конкісти для історичного розвитку Латинської Америки та становища корінних народів.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягали особливості державного устрою та господарської системи імперії інків?
2. Які чинники зумовили успіх іспанської конкісти в Андах?
3. Яку роль відігравали кіпу в системі управління імперією інків?
4. Проаналізуйте демографічні та культурні наслідки конкісти для корінного населення Анд.
5. Яким чином іспанське завоювання вплинуло на подальший розвиток Латинської Америки?

Література та джерела:

1. Рубель В. Історія цивілізацій Доколумбової Америки. Київ, 2005. 504 с.
2. Холод О. Соціальні комунікації Імперії інків: діахронний і холістично-квантовий аналіз. *Соціальні комунікації: теорія і практика / Social Communications: Theory and Practice*. 2025. Т. 17, № 1. С. 11–40. DOI: <https://doi.org/10.51423/2524-0471-2025-17-1-1>. URL: <https://new.comteka.com.ua/index.php/journal/article/view/198>
3. Мальшина К.В. Вивчення цивілізації майя в історіографії кінця XIX–XX ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. Запоріжжя. 2004. Вип. XVIII. С. 226–231. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/historySciWorks/18/malshina.pdf>

4. Столярчук Н. Світоглядно-естетичні засади художньої культури давніх мезоамериканців. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2020. Т. 23. № 11. С. 14-24. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1566>

5. Кряжев П.В. Посади генерал-губернатора та віце-короля у колоніальній Бразилії. Проблеми всесвітньої історії. 2017. №2. С. 80–85.

6. The Cambridge History of the Native Peoples of the Americas. Vol. 2 : Mesoamerica / ed. by R. E. W. Adams, M. J. MacLeod. Cambridge : Cambridge University Press, 2000. 1044 p.

7. Lynch J. Latin America between colony and nation. Palgrave Macmillan, 2001. URL: https://books.google.com.ua/books?id=sb2JDAAQBAJ&pg=PR5&hl=uk&source=gbps_selected_pages&cad=3#v=onepage&q&f=false

Заняття № 10

Тема 7. Модульний контроль (2 год.)

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) у формі аудіо- чи відеоподкасту є сучасною альтернативою традиційному реферату. Метою завдання є не просто ретрансляція біографічних даних, а створення власного історичного наративу на основі критичного аналізу джерел та наукової літератури. Студент виступає в ролі дослідника та популяризатора науки, який має адаптувати складний історичний матеріал для слухача, зберігаючи при цьому академічну точність. Презентація аудіо- чи відеоподкасту відбувається на останньому семінарському занятті.

Студент має обрати для аналізу визначну історичну постать або вузлову історичну проблему країн Азії, Африки чи Латинської Америки періоду Середньовіччя. Дослідження повинно висвітлювати роль особистості в контексті епохи або пропонувати шлях розв'язання конкретного історичного питання (соціального, релігійного, політичного). Аудіо- чи відеозапис має тривати від 10 до 15 хвилин. Цей час повинен бути використаний раціонально: для вступу (постановки проблеми), основної аналітичної частини та аргументованих висновків. Робота виконується українською мовою. Принциповою вимогою є

дотримання наукової академічної стилістики. Використовувана термінологія (імена, назви посад, географічні назви, релігійні поняття) має суворо відповідати сучасним транслітераційним та науковим стандартам у галузях синології, арабістики, індології та інших дотичних сходознавчих дисциплін.

Зміст подкасту має базуватися на принципах історизму та об'єктивності. Обов'язковою умовою є пряме цитування та критичний аналіз як мінімум одного писемного першоджерела (наприклад, фрагментів середньовічних хронік, законодавчих кодексів, мемуарів або подорожніх нотаток).

Інтерпретація подій повинна спиратися на сучасні наукові публікації. Студент має продемонструвати навички роботи з фаховою літературою, зокрема залучати актуальні вітчизняні та англомовні дослідження, що відображають сучасний стан медієвістики.

Рекомендований список постатей та проблемних тем:

1. Гарун ар-Рашид: Багдад як центр науки чи символ деспотії?
2. Салах ад-Дін (Саладін): лицар ісламу очима Сходу та Заходу.
3. Мегмед II Фатіг: як 21-річний султан змінив хід світової історії (падіння Константинополя).
4. Імператриця У Цзетянь: єдина жінка-імператор в історії Китаю — тиранка чи геній управління?
5. Чингісхан: творець нації чи "бич Божий"? (проблема об'єднання степу).
6. Хубілай-хан: монгол, який став китайським імператором.
7. Махмуд Газневі: завойовник-руйнівник чи патрон перської культури?
8. Разія-султан: перша жінка-правителька Делійського султанату.
9. Манса Муса: найбагатша людина в історії.
10. Пачакуті: людина, яка перетворила невелике плем'я на найвеличнішу імперію Анд.
11. Монтесума I: архітектор ацтекської могутності.
12. Життя за кодексом честі або як самураї змінили обличчя середньовічної Японії.
13. Великий шовковий шлях як перша спроба глобалізації в середні віки.

14. Секрети монгольської пошти та роль ямської гоньби в управлінні імперією Чингісхана.

15. Загадка раптового занепаду міст майя та основні наукові гіпотези сучасних дослідників.

16. Вузликове письмо кіпу та унікальні методи адміністративного обліку в імперії інків.

17. Подорож Манси Муси до Мекки та вплив африканського золота на світову економіку чотирнадцятого століття.

18. Архітектурна революція майстра Сінана як втілення політичних амбіцій османських султанів.

19. Варново-кастова система та її фундаментальний вплив на соціальну стабільність середньовічної Індії.

20. Створення алфавіту хангиль як шлях до культурної незалежності середньовічної Кореї.

21. Статус жінки в кочових суспільствах степу порівняно з тогочасними осілими цивілізаціями.

V. ПРАКТИКУМ

(тестові завдання для перевірки та закріплення знань)

Тема 1. Середньовічний Китай

1. «Добрі люди» в Китаї – це:

- А) селяни, ремісники, купці.
- Б) раби та помічники по господарству.
- В) аристократична знать.
- Г) імператорська родина.

2. Надільні система землеволодіння виникла в Китаї у:

- А) 280 р.
- Б) 330 р.
- В) 485 р.
- Г) 576 р.

3. Згідно із вченням Конфуція «достойна» людина мала за-
своїти:

- А) Все вчення Конфуція.
- Б) 300 головних та 300 додаткових правил поведінки.
- В) Всі тогочасні закони.
- Г) правила поведінки для конкретного прошарку суспільства.

4. Засновником династії Суй був «залізний войовник»:

- А) Ян Цзянь.
- Б) Тай Цзун.
- В) Лі Шимін.
- Г) Дао Цзи.

5. Вкажіть роки правління династії Сун:

- А) 960-1279 рр.
- Б) 1444-1644 рр.
- В) 1300-1600 рр.
- Г) 618-907 рр.

6. Цзайсан або чжичен це:

- А) представник виконавчої влади (канцлер).
- Б) дрібна монета.
- В) назва провінції.
- Г) залежні селяни.

7. Найраніші паперові гроші, які набули широкого розповсюдження за правління династії Сун отримали назву:

- А) кхаротші.
- Б) «мокри».
- В) «летючі».
- Г) черепашки каури.

8. Детальні відомості про Китай імперій Сун і Юань залишив:

- А) Прокопій Кесарійський.
- Б) Фернан Магелан.
- В) Марко Поло.
- Г) аль-Масуді.

9. Що з переліку було винайдено у Китаї в період Сун?

- А) Іригаційна система.
- Б) Компас.
- В) Порох.
- Г) Сяо Мінван.

10. Вислів є характеристикою середньовічного китайського суспільства. Продовжіть речення «З доброго металу не роблять цвяхів, добра людина не стає...»

- А) рабом.
- Б) чиновником.
- В) солдатом.
- Г) імператором.

Тема 2. Середньовічна Індія

1. Хто входив до стану брахманів у Індії?

- А) Воїни.
- Б) Жерці.
- В) Ремісники.
- Г) Залежні люди.

2. Коли виник Делійський султанат?

- А) 1106 р.
- Б) 1116 р.
- В) 1201 р.
- Г) 1206 р.

3. З якого індійського міста завойовник із Самарканда Тимур у 1399 р. забрав у полон усіх талановитих ремісників і наказав побудувати мечеть на честь його перемоги?

- А) Ахмадабад.
- Б) Канпур.
- В) Делі.
- Г) Нагпур.

4. Завоювавши Індію, середньоазіатський завойовник Тимур:

- А) спалив і спустошив країну.
- Б) перетворив її на квітучу державу.

- В) повернувся назад до Самарканда.
Г) відновив Делійський султанат як єдину державу.

5. Установіть хронологічну послідовність:

- А) утворення Османської імперії.
Б) початок правління династії Мін у Китаї.
В) монгольське вторгнення до Піднебесної.
Г) утворення Делійського султанату.

6. Розташуйте в логічній послідовності представників чотирьох варн індійського суспільства, починаючи з найвищої:

- А) залежні люди, слуги.
Б) землероби, ремісники, торговці.
В) жерці, вчителі, вчені.
Г) воїни, правителі, знать.

7. Розташуйте в логічній послідовності представників чотирьох варн індійського суспільства, починаючи з найвищої:

- А) залежні люди, слуги.
Б) землероби, ремісники, торговці.
В) жерці, вчителі, вчені.
Г) воїни, правителі, знать.

8. Ритуал саті це –

- А) Самоспалення дружини після смерті чоловіка.
Б) Коронування на трон.
В) Обидва варіанти правильні.
Г) Правильна відповідь відсутня.

9. Яка релігія в Делійському султанаті була проголошена державною:

А) Індуїзм.	Б) Буддизм.
В) Християнство.	Г) Суннітський іслам.

10. Делійський султанат завершив своє існування у :

А) 1526 р.	Б) 1529 р.
В) 1562 р.	Г) 1578 р.

Тема 3. Монгольська імперія

1. II Тюркський каганат існував до...?

- A) 679 p.
B) 710 p.
- B) 702 p.
Г) 745 p.

2. Велика Яса – це.....?

- А) релігійний трактат. Б) епічний твір.
В) збірник законів. Г) літопис.

3. Чингісхан був верховним правителем монголів у...?

- A) 1162 – 1227 pp. Б) 1206 – 1227 pp.
B) 1162 – 1207 pp. Г) 1162 – 1206 pp.

4. Узбек – це ...?

- А) хакан Хозарії.
Б) хан Золотої орди.
В) імператор Юань.
Г) хан узбеків.

5. Уйгурський каганат існував у...?

- A) 679 p.
B) 710 p.
- B) 702 p.
Г) 745 p.

6. Улус – це...?

- А) Військовий підрозділ.
Б) Форма державності.
В) Релігійна організація.
Г) Торгівельне об'єднання.

7. Золота орда існувала у...?

- A) 1243-1480 pp. Б) 1227 – 1480 pp.
B) 1227 – 1502 pp. Г) 1243-1502 pp.

8. Хубілай – це.....?

- А) Хакан Хозарії.
Б) Хан Золотої орди.
В) Імператор Юань.
Г) Хан узбеків.

9. Столицею Монгольської імперії, розбудованою за часів наступників Чингісхана, було місто...?

- А) Самарканд.
Б) Пекін.
В) Каракорум.
Г) Сарай-Бату.

10. Система поштових станцій та сполучення в Монгольській імперії називалася...?

- А) Яса.
- Б) Ям.
- В) Пайцза.
- Г) Баскак.

Тема 4. Араби в період середньовіччя

1. Останнім «праведним» халіфом вважають...?

- А) Абу Бекра.
- Б) Омара.
- В) Османа.
- Г) Алі.

2. Династія халіфів Омейядів правила у...?

- А) 622-632 рр.
- Б) 632 – 661 рр.
- В) 661 – 750 рр.
- Г) 750 – 1517 рр.

3. Пророк Мухаммед помер у...?

- А) 610 р.
- Б) 622 р.
- В) 632 р.
- Г) 661 р.

4. Коран був кодифікований за часи...?

- А) Абу Бекра.
- Б) Омара.
- В) Османа.
- Г) Алі.

5. Династія халіфів Абасидів правила у...?

- А) 622-632 рр.
- Б) 632 – 661 рр.
- В) 661 – 750 рр.
- Г) 750 – 1517 рр.

6. Переселення Мухаммеда з Мекки до Медини (Гіджра), що стало початком мусульманського літочислення, відбулося у...?

- А) 610 р.
- Б) 622 р.
- В) 630 р.
- Г) 632 р.

7. Столицею халіфату Омейядів було місто...?

- А) Багдад.
- Б) Дамаск.
- В) Каїр.
- Г) Кордова.

8. Мусульманська релігійна громада, яка об'єднує вірян незалежно від їхнього етнічного походження, називається...?

- А) Умма.
- Б) Шаріат.
- В) Сунна.
- Г) Маджліс.

9. Спеціальний податок (подушна подать), який сплачувало немусульманське населення (зіммії) у Халіфаті — це...?

- А) Закят.
- Б) Джізья.
- В) Харадж.
- Г) Садака.

10. Комплекс морально-етичних та правових приписів ісламу, що регулюють усі сфери життя мусульманина, називається...?

- А) Сунна.
- Б) Шаріат.
- В) Хадіс.
- Г) Тафсір.

Тема 5. Османська імперія

1. Засновника Османської держави був...?

- А) Осман Газі.
- Б) Орхан.
- В) Мехмет I.
- Г) Мурад I.

2. Форма умовного землеволодіння – це...?

- А) Хасс.
- Б) Мульк.
- В) Вакф.
- Г) Тімар.

3. Завоювання турками Константинополю відбулось у ...?

- А) 1354 р.
- Б) 1399 р.
- В) 1453 р.
- Г) 1571 р.

4. Представники служилого стану в Османській імперії – це...?

- А) Ескері.
- Б) Райя.
- В) Зінік.
- Г) Кули.

5. Селім I правив у...?

- А) 1482 – 1512 рр.
- Б) 1512 – 1520 рр.
- В) 1520 – 1566 рр.
- Г) 1566 – 1574 рр.

6. Засновником яничарського корпусу був...?

А) Осман Газі.

Б) Орхан.

В) Мехмет І.

Г) Мурад І.

7. Подушний податок для немусульман – це...?

А) Харадж.

Б) Джизья.

В) Йошур.

Г) Іспендж.

8. Битва при Лепанто відбулась у...?

А) 1354 р.

Б) 1399 р.

В) 1453 р.

Г) 1571 р..

9. Оподатковані мусульмани в Османській імперії – це...?

А) Ескері.

Б) Райя.

В) Зінік.

Г) Кули.

10. Сулейман І правив у ...?

А) 1482 – 1512 рр.

Б) 1512 – 1520 рр.

В) 1520 – 1566 рр.

Г) 1566 – 1574 рр.

Тема 6: Середньовічна Африка

1. Яку державу Західного Судану арабські автори називали «Країною золота»?

А) Малі.

Б) Сонгай.

В) Гана.

Г) Канем-Борну.

2. Легендарним засновником імперії Малі, героєм національного епосу вважають...?

А) Сундіату Кейта.

Б) Мансу Мусу.

В) Сонні Алі.

Г) Аскію Мухаммеда.

3. Головними товарами Транссахарської торгівлі, на яких базувалася могутність Судану, були...?

А) Шовк та спеції.

Б) Золото та сіль.

В) Залізо та мідь.

Г) Фарфор та папір.

4. Найвищого розквіту імперія Малі досягла за правління манси, який здійснив розкішне паломництво до Мекки. Це був...?

А) Сулейман.

Б) Муса.

В) Марі Діата.

Г) Абубакар II.

5. Місто в долині Нігеру, яке за часів Малі та Сонгаю стало найбільшим інтелектуальним та ісламським центром Африки – це...?

А) Кумбі-Сале.

Б) Гао.

В) Тімбукту.

Г) Дженне.

6. Яка династія прийшла до влади в Сонгаї наприкінці XV ст. після скинення нащадків Сонні Алі?

А) Кейта.

Б) Омейяди.

В) Аскія.

Г) Мага.

7. Держава Гана занепала в XI ст. під ударами...?

А) Монголів.

Б) Альморавідів.

В) Хрестоносців.

Г) Португальців.

8. Головною причиною остаточного розгрому імперії Сонгай наприкінці XVI ст. було...?

А) Повстання рабів.

Б) Втручання марокканського війська з вогнепальною зброєю.

В) Велика засуха.

Г) Епідемія чуми.

9. Який титул носив правитель імперії Малі?

А) Негус.

Б) Манса.

В) Оба.

Г) Султан.

10. Особлива соціальна верства в Західному Судані, яка виконувала роль професійних казкарів, співаків та охоронців усної історії — це...?

А) Гріюти.

Б) Мамлюки.

В) Брагмани.

Г) Дервіші.

Тема 7. Цивілізації Мезоамерики

1. Яка цивілізація вважається «материнською культурою» Мезоамерики і відома створенням гігантських кам'яних голів?

- А) Майя.
- Б) Ольмеки.
- В) Ацтеки.
- Г) Інки.

2. Як називалися штучні «плавучі острови» для землеробства, які ацтеки створювали на озерах?

- А) Тераси.
- Б) Чинампи.
- В) Міта.
- Г) Айллю.

3. Яка цивілізація самостійно винайшла концепцію числа «нуль» та створила найточніший календар у давнині?

- А) Інки.
- Б) Сапотекі.
- В) Майя.
- Г) Тольтеки.

4. Як називався верховний правитель імперії інків, якого вважали живим втіленням бога Сонця?

- А) Сапа Інка.
- Б) Великий Тлатоані.
- В) Халач-Уйнік.
- Г) Касік.

5. Яке місто інків було приховане в Андах і залишалося невідомим для конкістадорів до початку XX століття?

- А) Куско.
- Б) Тіауанако.
- В) Мачу-Пікчу.
- Г) Кахамарка.

6. Яка тварина була головним об'єктом релігійного культу ольмеків і символом сили у більшості народів регіону?

- А) Орел.
- Б) Змія.
- В) Ягуар.
- Г) Пума.

7. Хто з іспанських конкістадорів очолив експедицію, що призвела до падіння імперії ацтеків у 1521 році?

- А) Франсіско Пісарро.
- Б) Ернан Кортес.
- В) Дієго де Альмагро.
- Г) Васко Нуньєс де Бальбоа.

8. Як називається священна книга епосу народу майя-кіче, що описує створення світу та пригоди героїв-близнюків?

- А) Кодекс Мендоса.
- Б) Пополь-Вух.
- В) Чилам-Балам.
- Г) Кодекс Борджіа.

9. Яку назву мала основна територіальна та соціальна одиниця (громада) у суспільстві ацтеків?

- А) Айллю.
- Б) Кальпуллі.
- В) Часкі.
- Г) Чинампа.

10. У якому місті відбулася зустріч Франсіско Пісарро з Атауальпою, що закінчилася полоном правителя інків?

- А) Ліма.
- Б) Кіто.
- В) Кахамарка.
- Г) Куско.

Тема 8. Цивілізації Анд та іспанська конкіста

1. Головним центром релігійного та політичного життя імперії інків було місто:

- А) Ліма.
- Б) Куско.
- В) Богота.
- Г) Каракас.

2. Вкажіть назву особливої форми трудової повинності в Тауантінсую, яку іспанці згодом використали для праці індіанців на копальнях:

- А) Енком'єнда.
- Б) Міта.
- В) Айллю.
- Г) Репартімієнто.

3. Брати-близнюки Уаскар та Атауальпа напередодні приходу іспанців були залучені до:

- А) Спільного походу проти ацтеків.
- Б) Громадянської війни за престол.
- В) Реформування системи кіпу.
- Г) Будівництва Мачу-Пікчу.

4. Розшифруйте призначення «часкі» в соціальній структурі інків:

- А) Жерці бога Сонця.
- Б) Професійні гінці для передачі інформації.

- В) Майстри з обробки золота.
- Г) Військові вожді провінцій.

5. Франсіско Пісарро розпочав активне завоювання Перу, маючи у своєму розпорядженні загін чисельністю приблизно:

- А) 200 осіб.
- Б) 5000 осіб.
- В) 20 000 осіб.
- Г) 500 осіб.

6. Яка територія, за легендами Ельдорадо, приваблювала конкістадорів у високогір'я Анд?

- А) «Земля амазонок».
- Б) «Країна золота».
- В) «Острови прянощів».
- Г) «Фонтан вічної молодості».

7. Доля останнього незалежного правителя інків Тупака Амару I завершилася:

- А) Укладанням мирного договору з Іспанією.
- Б) Втечею до джунглів Бразилії.
- В) Публічною стратою в Куско.
- Г) Визнанням його віце-королем Перу.

8. Гори Анди стали місцем створення унікальної агротехнології, відомої як:

- А) Зрошувальні канали Месопотамії.
- Б) Терасове землеробство на схилах.
- В) Гідропоніка на озерах.
- Г) Підсічно-вогневе господарство.

9. Визначте головну причину швидкої перемоги невеликого загону Пісарро над багатотисячним військом інків:

- А) Використання індіанцями залізної зброї.
- Б) Вогнепальна зброя, коні та внутрішній розкол імперії.
- В) Висадка іспанців у тилу інків з боку Атлантики.
- Г) Повна відсутність у інків армії.

10. Релігійний світогляд інків базувався на поклонінні богу Сонця, якого називали:

- А) Віракоча.
- Б) Інті.
- В) Кетцалькоатль.
- Г) Кечуа.

VI. ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Матриця результатів навчання та їх оцінка

Результати навчання	Контрольні заходи	Вимоги до виду контролю	Оцінювання
ПРН 2,4, 12,13	Усне опитування та Письмове опитування під час <u>семінарських занять</u>	Усні та письмові відповіді на семінарських заняттях. Студент має демонструвати високий рівень теоретичної підготовки та володіти конкретно історичним матеріалом, що включає програма навчальної дисципліни, вміння працювати з джерелами та науковою літературою, логічно і послідовно викладати свої думки, робити узагальнення та науково-коректні висновки.	
	<u>Контрольна робота</u>	<u>Критерії до оцінювання індивідуальних завдань, контрольної роботи, екзамену</u> обґрунтованість (чіткий виклад тез і думок, наявність аргументації, аналіз історіографічних поглядів на певну проблему); логічна послідовність викладу матеріалу; коректність у використанні термінів, понять; дотримання чіткої структури композиції тексту (вступ, основна частина, висновки, список використаних джерел і літератури) та вимог щодо оформлення матеріалів; самостійність та оригінальність виконаного завдання	9 семінарських по 5 б. = 45 б.
	<u>Екзамен</u>	Контрольна робота відбувається на останньому семінарському занятті та проводиться за тематикою, що виносилася на розгляд під час	Контрольна робота 15 б. Екзамен – 40 б.

		проведення семінарських занять зі змістового модуля. Форма проведення: письмова. Завдання комбіновані: тести, визначення, розширені питання. Екзаменаційні завдання у системі Moodle (тести, визначення та розширені питання)	
--	--	---	--

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів

– На практичному/ семінарському занятті оцінюють усні відповіді здобувачів; участь в обговоренні дискусійних питань, у ділових, рольових іграх; аналіз ситуаційних завдань та вміння довести власну думку; дібрану інформацію щодо прикладів з практики; правильність розрахунків під час визначення певних показників; реферативні виступи, усні повідомлення тощо.

– Підсумкова оцінка виставляється за 100-бальною шкалою відповідно до таких критеріїв:

«А» (91–100 б., “відмінно”)

– Глибина знань: студент вільно володіє фактологічним матеріалом (дати, події, персоналії середньовічного Сходу, доколумбової Америки); глибоко розуміє специфіку східного феодалізму та деспотії.

– Аналітичні здібності: демонструє вміння порівнювати розвиток різних цивілізацій (наприклад, династій Тан та Сун, Делійського султанату чи імперії інків), формулює ґрунтовні висновки.

– Джерела та література: виявляє знання основних та додаткових джерел (Коран, «Кодекс Бусідо», хроніки тощо) та сучасної наукової літератури.

– Практичні навички: бездоганно працює з історичною картою; аргументовано викладає матеріал, дотримуючись культури академічної мови.

– Творчість: виявляє творчий підхід до виконання індивідуальних проєктів та самостійної роботи.

«В» (83–90,9 б., “добре”)

- Якість відповідей: розкриває зміст питань програми, логічно викладає знання, володіє термінологічним апаратом курсу.
- Синтез матеріалу: вміє робити узагальнення щодо особливостей середньовічних суспільств Азії та Африки.
- Самостійність: успішно виконує самостійні завдання, проте недостатньо залучає додаткову критичну літературу.
- Точність: допускає поодинокі неточності у висвітленні другорядних фактів або дат, але загалом демонструє високий рівень підготовки.

«С» (76–82,9 б., “добре”)

- Обсяг знань: розкриває основний зміст питань, знає базові хронологічні межі та ключові події епохи.
- Аргументація: формулює висновки, але під час усних відповідей не завжди достатньо повно аргументує власну позицію.
- Робота з картою: загалом орієнтується в географічних межах середньовічних держав, але допускає помилки в локалізації об'єктів.
- Творчий складник: виконує завдання контролю, проте не виявляє самостійності чи творчого підходу в індивідуальних завданнях.

«D» (68–75,9 б., “задовільно”)

- Рівень відтворення: відповідає на питання, переважно спираючись на лекційний матеріал без залучення рекомендованої літератури.
- Логіка: висновки мають фрагментарний характер; порушує послідовність викладу матеріалу.
- Активність: виявляє низьку активність під час дискусій на семінарських заняттях; неохайно оформлює результати самостійної роботи.
- Помилки: допускає неточності в термінології та хронології.

«Е» (61–67,9 б., “задовільно”)

- Мінімальний поріг: відповідає на окремі питання; демонструє знання лише основних понять курсу.

- Обсяг роботи: виконує завдання самостійної роботи не в повному обсязі.
- Комунікація: значно порушує норми академічної мови; під час відповідей часто потребує навідних запитань викладача.
- Джерела: не використовує додаткову літературу; не орієнтується в історичній карті регіонів.

«FX» (20–60,9 б., “незадовільно”)

- Підготовка: поверхово розкриває зміст питань; допускає грубі фактичні помилки (плутає регіони, епохи, релігійні системи).
- Читання: не ознайомлений з основною рекомендованою літературою.
- Системність: відповідь будується на механічному повторенні уривків тексту без розуміння причинно-наслідкових зв'язків.
- Контроль: не виявляє старанності у виконанні індивідуальних завдань.

«F» (0–19,9 б., “незадовільно”)

- Відсутність знань: на підсумковому занятті не може відтворити навіть базові поняття дисципліни.
- Ігнорування вимог: не виконав завдання поточного та модульного контролю; не підготував жодного завдання для самостійної роботи.
- Дисципліна: попри відвідування занять, демонструє повну відсутність володіння навчальним матеріалом.

VII. ЗРАЗКИ ЗАВДАНЬ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (ЕКЗАМЕН)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Спеціальність 032 Історія та археологія

Освітньо-професійна програма «Історія та археологія»

Семестр IV

Навчальна дисципліна Історія країн Азії, Африки та Латин-
ська Америка

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Китай у період династії Сун (960–1279).
2. Багдадський Халіфат Аббасидів (750–1258).
3. Цивілізація майя

Затверджено на засіданні кафедри історії
ім. проф. М.П. Ковальського

Протокол № ____ від « ____ » _____ 20__ року

Завідувач кафедри _____

Екзаменатор _____

VIII. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

Коран. Переклад смислів українською мовою / переклад М. Якубович. Київ, 2018. 608 с.

Рубель В. Історія цивілізацій Доколумбової Америки. Київ, 2005. 504 с.

Рубель В.А. Історія середньовічного Сходу. Київ, 2002. 736 с.

Рубель В.А. Історія середньовічного Сходу. Тематична хрестоматія. Київ, 2002. 726 с.

Іналджик Г. Османська імперія: класична доба (1300–1600). Київ, 1998. 284 с.

Саїд Е. Орієнталізм. Київ, 2001. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Said_Edward/Orientalizm/

Додаткова:

Бубенок О.Б. Дискусія навколо «кочових цивілізацій» (термінологічний аспект).

Східний світ. 2014 № 3. С. 5–14.

Войтович Л. Нащадки Чингіз-хана: вступ до генеалогії Чингізидів-Джучидів. Львів, 2004. 248 с.

Іржавська А. П., Терещенко Т. В. Колоніалізм на традиційному Сході (XVII–XX ст.): навч.-метод. посіб. Черкаси, 2016. 100 с.

Капранов С. В. Світло і тіні династії Мін (до 650-річчя заснування). URL: <https://sinologist.com.ua/kapranov-s-v-svitlo-tini-dynastiyi-min-650-richchya-zasnuvannya/>

Кримський А. Історія Туреччини. Київ; Львів, 1996. 287 с.

Кряжев П.В. Посади генерал-губернатора та віце-короля у колоніальній Бразилії. Проблеми всесвітньої історії. 2017. №2. С. 80–85.

Срібняк І., Дудар Р. Збройні сили Османської імперії (XIV – початок XIX ст.): історія розвитку, структура, бойові кондиції. Київ, 2018. 50 с.

Сходознавство і візантологія в Україні в іменах: біобібліографічний словник / упор. Е.Г. Циганкова, Ю.М. Кочубей та ін. Київ, 2011. 260 с.

Хаутала Р. Католицькі місіонери в імперії монголів (XIII–XIV ст.). Східний світ. 2013. № 2-3. С.74–80.

Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн. у 2 т. Київ, 1998. Т.2. 608 с.

Lynch J. Latin America between colony and nation. Palgrave Macmillan, 2001. URL: https://books.google.com.ua/books?id=sb2JDAAAQBAJ&pg=PR5&hl=uk&source=gbs_selected_pages&cad=3#v=onepage&q&f=false

Morgan D. The Mongols. Oxford, 1986. 238 p.

ІХ. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЕКЗАМЕНУ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ КРАЇН АЗІЇ, АФРИКИ І ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ»

Орієнталістика як наука.

Формаційний та цивілізаційний підхід у вивченні історії країн Сходу.

Історико-географічне районування країн середньовічного Сходу.

Хронологічні рамки і періодизація історії країн Азії та Африки.

Особливості та основні ознаки східних цивілізацій.

Особливості суспільно-політичної історії Китаю у III – VI ст.

Об'єднання Китаю: династія Суй (581–618).

Танський Китай (618–906).

Селянська війна IX ст. в Китаї.

Китай у період династії Сун (960–1279).

Завоювання Китаю монголами (1211–1280).

Китай в період правління династії Юань (1280–1368).

Соціально-економічний та політичний розвиток Китаю епохи Мін (1368–1644).

Завоювання Китаю маньчжурами. Утворення імперії Цин.

Ранньосередньовічна держава Ямато.

Переворот Тайка (645) та його наслідки.

Виникнення військового стану самураїв.

Особливості соціально-політичного розвитку Японії в XII – XVI ст. Система сьогунату та правління інсей.

Сьогунати Камакура (1185–1333) й Муроматі (1336–1573).

Утворення сьогунату Токугава.

Епоха Троєцарства в Кореї (IV–VII ст.).

Держава Когурьо (920–1329).

Розквіт корейської держави і культури в епоху Чосон (XIV–XVII ст.).

Соціально-економічний розвиток Індії в III-XI ст. Кастова система.

Делійський султанат XIII-XV ст.

Утворення імперії Великих Моголів.

Кочівники Великого Степу в ранньому середньовіччі. Орда як форма кочової держави.

Великий каганат тюрків (552-651).

Хозарський каганат (651-966).

Монгольські племена в XI-XII ст. Утворення Монгольської орди.

Правління Чингіз-хана (1157-1227).

Монгольська імперія. Наслідки монгольських завоювань.

Розпад та занепад Монгольської імперії.

Аравія в доісламський період.

Виникнення ісламу й утворення загальноарабської держави.

Правління перших праведних халіфів. Початок арабських завоювань.

Дамаський Халіфат Омейядів (662-750).

Багдадський Халіфат Аббасидів (750-1258).

Ісламські держави Північної Африки в X-XIII вв.

Арабо-мусульманська культура VIII-XV вв.

Утворення держави і завоювання Тимура (1370-1404).

Держава Тимуридів (1404-1500).

Виникнення тюрксько-перської держави Сефевидів (1502-1736).

Розквіт держави Сефевидів і правління шаха Аббаса Мірзи (1587-1629).

Виникнення держави у османів. Османські завоювання.

Османська імперія в добу могутності.

Правління Сулеймана Кануні.

Суспільно-політичний устрій та економічний розвиток Порти у XV-XVI ст.

Військово-ленна система та армія в Османській імперії у період середньовіччя.

Східна Африка в період середньовіччя: Аксум та Нубія.

Ефіопське царство в XIII-XVII ст.

Міста-держави східного узбережжя Африки в період середньовіччя.

Особливості розвитку Судану в середні віки.
Південна Африка в середні віки.
Амеріндологія як наука.
Періодизація історії Латинської Америки.
Проблеми заселення Американського континенту.
Регіони та особливості розвитку доколумбових цивілізацій
Латинської Америки.
Цивілізація майя.
Імперія інків.
Держава ацтеків.
Конкіста та її наслідки.

Х. ПОЛІТИКИ КУРСУ

Відвідування

Відвідування лекційних занять – обов'язкове, відвідування практичних занять обов'язкове.

Дотримання термінів виконання завдань

Після встановлених викладачем і/або програмою курсу дедлайнів будь-які роботи не приймаються. Перездачі пропущених із поважних причин занять не приймаються після заліку/екзамену.

Особливості вивчення навчальної дисципліни за допомогою технологій дистанційного навчання

Відповідно до Положення про дистанційне навчання в НаУОА (https://www.oa.edu.ua/publik_information/polojennia_dystanc_navchannia.pdf), у разі запровадження дистанційного навчання, заняття та консультації проводитимуться з використанням системи Google Meet (кодове слово hodzhal), що надає можливість двостороннього взаємозв'язку між викладачем та студентами. З цією ж метою використовується корпоративна пошта НаУОА. Тестові форми контролю студенти зможуть проходити в IC Moodle, де також розміщені всі необхідні матеріали для вивчення дисципліни.

Можливості використання результатів неформальної освіти

Є можливість використати результати неформальної освіти,, що регламентується «Порядком визнання результатів, здобутих шляхом неформальної та / або інформальної освіти, у Національному університеті «Острозька Академія» URL:https://www.oa.edu.ua/publik_information/poriadok_viznannia_results.pdf. За умови участі в академічній мобільності її результати можуть бути враховані на основі «Положення про реалізацію права на

академічну мобільність здобувачів вищої освіти Національного університету «Острозька академія» URL: https://www.oa.edu.ua/publik_information/academ_mob.pdf

Дотримання принципів доброчесності

Викладач та слухач цього курсу, як очікується, повинні дотримуватися Кодексу академічної доброчесності університету: будь-яка робота, подана здобувачем протягом курсу, має бути його власною роботою здобувача; не вдаватися до кроків, що можуть нечесно покращити Ваші результати чи погіршити/покращити результати інших здобувачів; якщо буде виявлено ознаки плагіату або іншої недобросовісної академічної поведінки, то студент буде позбавлений можливості отримати передбачені бали за завдання; не публікувати у відкритому доступі відповіді на запитання, що використовуються в рамках курсу для оцінювання знань здобувачів; під час фінальних видів контролю необхідно працювати самостійно; не дозволяється говорити або обговорювати, а також не можна копіювати документи, використовувати електронні засоби отримання інформації. Порушення академічної доброчесності під час виконання контрольних завдань призведе до втрати балів або вживання заходів, які передбачені Кодексом академічної доброчесності НаУОА (https://www.oa.edu.ua/publik_information/CODEX.pdf).

Засади використання технологій штучного інтелекту (ШІ) в освітньому процесі

Використання ШІ повинне забезпечувати повагу до конфіденційності та захисту даних учасників освітнього процесу, відповідати нормам та принципам академічної доброчесності. Використання контенту, створеного ШІ, обов'язково фіксується, – вказується назва застосунку, методики його використання та ін. Учасники освітнього процесу повинні бути уважними до згенерованої ШІ інформації та розглядати її як «неперевірений вихідний матеріал», який потребує ретельної перевірки та аналізу.

Для нотаток _____

Навчальне видання

Світлана ГОДЖАЛ

**ІСТОРІЯ КРАЇН АЗІЇ, АФРИКИ ТА ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ
(СЕРЕДНІ ВІКИ)**

***Методичні вказівки для студентів
спеціальності 032/ В9 Історія та археологія,
ОПП «Історія та археологія» денної форми навчання***

Комп'ютерна верстка *Наталії Крушинської*

Формат 42х30/4. Ум. друк. арк. 3,25.
Зам. № 2–26. Гарнітура «Cambria».

Оригінал-макет виготовлено у видавництві
Національного університету «Острозька академія»,
Україна, 35800, Рівненська обл., м. Острог, вул. Семінарська, 2.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи РВ № 1 від 8 серпня 2000 року.